

УДК 378.015.3/.016-057.121: 81.028.31-027.63

Кіш Надія Василівна

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри іноземних мов

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

Канюк Олександра Любомирівна

кандидат педагогічних наук, доцент

завідувач кафедри іноземних мов

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

У статті проаналізовано психологічний підхід як один із визначальних у формуванні культури іноземного професійного спілкування майбутніх інженерів. Розкрито систему психологічних чинників (зовнішніх та внутрішніх), врахування яких забезпечує ефективність такого формування культури іноземного професійного спілкування майбутніх фахівців. Виокремлено психологічні аспекти у процесі вивчення іноземної мови студентами інженерного фаху.

Ключові слова: іноземне професійне спілкування, культура іноземного професійного спілкування, психологічний підхід, психологічні чинники, майбутні інженери.

Вступ. Зростання ролі та значення іноземної мови в умовах євроінтеграційного освітнього простору сприяє виокремленню пріоритетних завдань у змісті професійної підготовки майбутніх інженерів. Одним із них є формування культури іноземного професійного спілкування (надалі – КППС). Необхідність володіння інженерами культурою іноземного професійного спілкування зумовлена збільшенням в Україні кількості зарубіжних виробників, спільних підприємств, транснаціональних корпорацій, що передбачає професійне спілкування із закордонними колегами, використання в роботі проектно-конструкторської документації, нормативно-правових актів, науково-технічних статей іноземною мовою, зокрема німецькою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях проблема формування КППС майбутніх інженерів розглядається в тісному взаємозв'язку з питанням їх професійної підготовки (Н. Іпполітова, В. Симоненко, А. Белкін, В. Введенський та ін.) Окремі складові КППС фахівців інженерних спеціальностей стали предметом наукових розвідок таких учених: М. Гордієнко (формування умінь і навичок самостійної роботи з іноземною фаховою літературою у майбутніх інженерів), Н. Макоєд (формування у майбутніх інженерів умінь перекладу фахових текстів із застосуванням комп'ютерних технологій), Т. Рукас (формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів), Г. Сукачова (формування професійного мовленнєвого етикету майбутніх інженерів-педагогів) [9].

Метою статті є аналіз психологічного підходу до формування культури іноземного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Виклад основного матеріалу. Психологічний підхід до формування культури іноземного професійного спілкування передбачає виокремлення психологічних аспектів у процесі вивчення іноземної мови студентами, зокрема й майбутніми інженерами. Оскільки процес формування КППС безпосередньо пов'язаний з пізнавальними психічними процесами особистості, її індивідуальними здібностями до вивчення іноземної мови, рівня сформованості мотиваційної сфери майбутнього фахівця, то звідси впливає потреба у більш глибокому і докладному вивченні цього зв'язку. Окрім того, для визначення умов ефективності формування КППС у студентів –

майбутніх інженерів ми вважали за необхідне простежити зв'язок між успішністю формування складових КППС та системою психологічних чинників, які обумовлюють як вивчення іноземної мови в цілому, так і формування складових КППС, зокрема. Тим більше, що удосконалення методики викладання іноземних мов, яка відбувається сьогодні, дедалі більше потребує психологічного обґрунтування [6, с.78].

Аналіз та узагальнення теоретичних розробок з даної проблеми сприяли виокремленню таких психологічних аспектів: психолінгвістичного, етнопсихологічного, психофізіологічного та психології ділового спілкування. Оскільки визначення ролі та місця кожного з виокремлених аспектів у формуванні КППС є предметом окремих досліджень, то вважаємо, що варто обмежитися розглядом інтегрального впливу цих факторів, тим більше, що на практиці доволі важко провести межі впливу того чи іншого аспекту на формування кінцевого результату. Тому, на нашу думку, варто провести умовний поділ сукупності психологічних чинників на зовнішні та внутрішні.

До *зовнішніх* віднесемо ті, які пов'язані зі специфікою засвоєного матеріалу, а саме психологічні особливості засвоєння змісту культури іноземного професійного спілкування, що стосуються:

а) Змісту інформації, котра засвоюється. У формуванні культури іноземного професійного спілкування велике значення має як соціокультурна інформація, про що йшлося вище, так і виключно професійна, фахова інформація. Насамперед це спеціальна термінологія, адже спілкування на професійні теми потребують володіння цілковито певним набором лексичних засобів, без яких воно стає неможливим. Психологічні особливості засвоєння фахової лексики полягають у розвитку мотивації, оскільки такий тип лексики пов'язаний із майбутньою професією [1].

б) Здійснення вербальної та невербальної комунікації носіїв мови. Щоб уникнути непорозуміння, в тому числі й у процесі іноземного професійного спілкування, люди повинні не тільки говорити однією мовою, а й розуміти «мовчазну мову» один одного, оскільки, крім вербальної комунікації, при якій використовується природна звукова мова, існує й невербальна комунікація на основі немовних знакових систем. Іншими словами, мова є лише частиною єдиного процесу комунікації, і в реальному житті вербальна та невербальна комунікація тісно взаємопов'язані. Єдина різниця між ними полягає в тому, що люди не замислюються про свою невербаль-

ну поведінку так само часто і настільки ж усвідомлено, як про слова, які використовують. Але це зовсім не означає, що невербальна поведінка менш важлива в процесі комунікації, ніж поведінка вербальна. Оволодіння сукупністю вербальних і невербальних засобів необхідне для формування складової культури іншомовного професійного спілкування – культури іншомовного ділового мовлення.

в) Особливостей поведінкових реакцій у ситуаціях професійної іншомовної комунікативної взаємодії. Засвоєння особливостей поведінкових реакцій у ситуаціях іншомовної професійної комунікативної взаємодії передбачає засвоєння студентами – майбутніми інженерами зразків спілкування. Велике значення має володіння відповідними вміннями, які, наприклад, у дослідженні О. Канюк [7] систематизовані на основі функцій спілкування: інформативно-комунікативні; інтерактивні; перцептивні.

г) Особливостей ментальних та національних (етнічних) відмінностей у сприйнятті типових ситуацій в організації комунікативної взаємодії. У різних народів існують історично вироблені традиційні форми спілкування, які найчастіше закріплені в певних звичаях і обрядах. Незнання цих звичаїв може затруднити спілкування або зробити його неефективним. Для формування КІПС велике значення має усвідомлення сутності поняття «національний характер», ментальності народу, мова якого вивчається. КІПС ґрунтується на знаннях тих правил, норм поведінки, які прийнятні в іншомовному суспільстві загалом, і на знаннях мовленнєво-поведінкового етикету, який є прийнятним у процесі іншомовного професійного спілкування, зокрема.

У процесі формування КІПС у студентів – майбутніх інженерів нами враховувалася система зовнішніх психологічних чинників як у відборі змісту матеріалу, що опрацьовували студенти, так і в процесі організації навчання іншомовного професійного спілкування, формування його культури.

До *внутрішніх* чинників віднесемо ті, які пов'язані з індивідуально-типологічними характеристиками студентів, їхньою спроможністю до засвоєння теоретичних і практичних аспектів культури іншомовної взаємодії в ситуаціях, наближених до професійних.

Зауважимо, що американський психолог Н.Таллент щодо інтелектуальних якостей виділяє три типи інтелекту: (1) вербальний – здатність оперувати словами, символами, числами, ідеями, логічними доказами; (2) механічний – здатність сприймати і розу-

міти зв'язки фізичних сил та елементів механізмів у практичних ситуаціях, швидко засвоювати принципи машинних операцій; (3) соціальний – здатність розуміти стани інших людей і передбачати розвиток різних соціальних ситуацій [3].

Як зазначає В.Дружинін [4, с.263], у педагогічній психології накопичено велику кількість емпіричного матеріалу, що стосується питання зв'язку рівня розвитку інтелекту та успішності. Результати цих досліджень представлені вченим у вигляді загальних положень: 1) рівень вербального (лінгвістичного) інтелекту визначає успішність навчання з усіх предметів, і в першу чергу гуманітарних (література, історія і т.д.); 2) рівень просторового інтелекту визначає успішність навчання з предметів природничо-математичного циклу (біологія, географія та ін.); 3) рівень формального (числового) інтелекту визначає успішність навчання з математики.

Дослідження в галузі психофізіології [9] переконливо доводять необхідність врахування у процесі навчання, а відтак і при проектуванні моделі формування культури іншомовного професійного спілкування відмінностей у психофізіологічному розвитку людей. Сукупність цих відмінностей можна класифікувати за різними ознаками, але для того, щоб здійснити добір ефективних методів, форм, засобів формування складових культури іншомовного професійного спілкування, важливо враховувати відмінності між студентами у стилях навчання. Науковці звертають також увагу на залежність успішності навчання від стилю навчання [5].

Психолінгвісти виокремлюють два типи особистості: комунікативний та некомунікативний. У межах комунікативного виокремлюють комунікативно-активний (найздібніші до вивчення іноземної мови студенти) та комунікативно-реактивний тип. У межах некомунікативного типу виділяють комунікативно-ініційований та комунікативно-пасивний (найменш здібні до вивчення іноземної мови студенти) [3, с.59].

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**. Розкриття психологічного контексту формування КІПС уможливило вирішення системи психологічних чинників (зовнішніх і внутрішніх), врахування яких забезпечує ефективність такого формування. Саме створення умов для розвитку потреб, мотивів та мети навчальної діяльності є ознакою психологічно обґрунтованого управління пізнавальною діяльністю студентів. Перспективи подальшого розвитку полягають у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості КІПС майбутніх інженерів.

Список використаної літератури

1. Брик Т.О. Засоби формування вербальної техніки курсантів / Тетяна Олександрівна Брик // Наукові записки кафедри педагогіки Харк. нац. ун-ту ім. В.Н.Каразіна: зб. наук. праць. – Харків: ХНУ, «Основа», 2007. – Вип. 18. – С.105-110.
2. Головаха Е.И. Психология человеческого взаимопонимания / Е.И.Головаха, Н.В.Панина. – К.: Политиздат, 1989. – 189 с.
3. Гришкова Р.О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: Монографія / Раїса Олександрівна Гришкова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім.Петра Могили, 2007. – 424 с.
4. Дружинин В.Н. Психология общих способностей: Учебное пособие / Владимир Николаевич Дружинин. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 368 с.
5. Емельянова Н.В. Формирование и развитие компетенций будущих специалистов по связям с общественностью с учетом индивидуальных стилей обучения [Электронный ресурс] / Н.В.Емельянова // Материалы 4-й международной науч. интернет-конференции «Профессиональное самосознание и экономическое поведение личности», 2011. – URL: <https://sites.google.com/site/konfep/Home/2-sekcia/emelanova>
6. Загоруйко Т.І. Вплив психології на інтенсифікацію процесу вивчення іноземної мови / Т.І.Загоруйко, О.Ф.Курочкіна // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Серія: Проблеми соціо-гуманітарних наук. – 2011. – №2 (88). – С. 78-83.
7. Канюк О.Л. Формування вмінь іншомовного ділового спілкування майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Канюк Олександра Любомирівна. – Ужгород, 2009. – 227 с.
8. Кіш Н.В. Педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів [Текст]: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Кіш Надія Василівна; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2015. – 20 с.
9. Сиротюк А.Л. Обучение детей с учетом физиологии: Пр. руков. для учит. и родит. / Алла Леонидовна Сиротюк – М.: ТЦ «Сфера», 2000. – 128 с.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2017 р.
Стаття прийнята до друку 24.10.2017 р.

Киш Надежда

кандидат педагогических наук
доцент кафедры иностранных языков
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», г. Ужгород, Украина

Канюк Александра Любомировна

кандидат педагогических наук, доцент
заведующая кафедрой иностранных языков
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», г. Ужгород, Украина

АНАЛИЗ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ КУЛЬТУРЫ ИНОЯЗЫЧНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ

В статье проанализирован психологический подход как один из основных в формировании культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров. Раскрыто систему психологических факторов (внешних и внутренних), учет которых обеспечивает эффективность такого формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих специалистов. Выделены психологические аспекты в процессе изучения иностранного языка студентами инженерной профессии.

Ключевые слова: иноязычное профессиональное общение, культура иноязычного профессионального общения, психологический подход, психологические факторы, будущие инженеры.

Kish Nadiia

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D.
Department of Foreign Languages
State Higher Educational Establishment
«Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

Kanyuk Oleksandra

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Associate Professor
Department of Foreign Languages
State Higher Educational Establishment
«Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL APPROACH TO THE FORMATION OF CULTURE OF FOREIGN PROFESSIONAL COMMUNICATION OF FUTURE ENGINEERS

The psychological approach to the formation of the culture of foreign-language professional communication involves the identification of psychological aspects in the process of learning a foreign language by students, including future engineers. Since the process of formation of culture of foreign language professional communication is directly related to the cognitive mental processes of an individual, his/her individual abilities to study a foreign language, the level of formation of the future specialist's motivational sphere, hence the need for a more in-depth and detailed study is needed. In addition, in order to determine the conditions of the effectiveness of the creation of culture of foreign language professional communication of future engineers, we considered it necessary to trace the link between the success of the formation of the components of the culture of foreignlanguage professional communication and the system of psychological factors that determine both the study of the foreign language in general and the formation of the components of the culture of foreign language professional communication, in particular. Moreover, the improvement of the teaching methods of foreign languages, taking place today, requires psychological substantiation.

Key words: foreign language professional communication, culture of foreignlanguage professional communication, psychological approach, psychological factors, future engineers.